

Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki

**Huduma za Kijamii na Uhamishaji Makazi kwa ajili ya Bomba la
Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki, Sehemu ya Tanzania**

Mfumo wa Kisera wa Uhamishaji Makazi

Total East Africa Midstream BV

Septemba 2018

Digby Wells
Environmental

Waraka huu umeandaliwa na Digby Wells Environmental

Aina ya Ripoti:	Mfumo wa Kisera wa Uhamishaji Makazi		
Jina la mradi:	Huduma za Kijamii na Uhamishaji Makazi kwa ajili ya Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki, Sehemu ya Tanzania		
Msimbo wa Mradi	TOT4454		
Jina	Muhusika	Saini	Tarehe
Jan Perold	Mwandishi		4 Mei 2018
Grant Beringer	Mpitiaji		4 Mei 2018
Matoleo	Toleo Namba	Marekebishotoleo	Tarehe ya ripoti
V1		Rasimu ya Mwisho ya iliyotolewa na Serikali ya Tanzania (GOT) kwa kipindi cha maoni	Mei 2018
V2		Toleo la RFP ya mwisho iliyotolewa kwa ajili ya kutoa taarifa zifuatazo maoni ya GOT	Septemba 2018

Ripoti hii inatolewa kwa madhumuni yaliyotajwa tu na haiwezi, kwa ujumla au sehemu yake, kutumika kwa madhumuni mengine yoyote bila ruhusa ya maandishi kutoka TEAM BV

MUHTASARI

Maelezo ya jumla

Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki (EACOP) ('Mradi') linahusisha ujenzi na uendeshaji wa bomba la mafuta lililofukiwa chini linalovuka mpaka kwa ajili ya kusafirisha mafuta ghafi kutoka Ziwa Albert nchini Uganda hadi pwani ya mashariki ya Tanzania kwa ajili ya kuuza nje kwenye masoko ya kimataifa. Bomba hilo linaanzia Kabaale katika Wilaya ya Hoima, nchini Uganda, hadi kwenye Kituo cha kuhifadhia cha baharini (MST) huko Chongoleani, mkoani Tanga, Tanzania, kwenye pwani ya Afrika Mashariki. Urefu wa bomba ni kilomita 1,450, ambapo karibu kilomita 1,147 zitakuwa upande wa Tanzania. Bomba litavuka kutoka Uganda hadi Tanzania kwenye mji wa mpakani wa Mutukula. Bomba litavuka mikoa minane na wilaya 25 nchini Tanzania.

Total E&P Uganda B.V (TEPU), Tullow Uganda Operations Pty Ltd (TUOP) na CNOOC Uganda Limited (CUL) (Wabia wa Upstream) zina maslahi kwenye leseni za rasilimali mafuta karibu na Ziwa Albert, Uganda. Serikali ya Uganda na Serikali ya Tanzania, pamoja na Wabia wa Upstream, zinataka kujenga bomba hili kwa ajili ya usafirishaji nje ya nchi na miundombinu inayohusiana.

Ingawa njia ya bomba imechaguliwa ili kupunguza athari za mazingira na kijamii, uhamishaji wa vitu na makazi (upotevu wa makazi au kuhamishwa kwa kaya) na uhamishaji wa kiuchumi (upotevu, au kuzuia upatikanaji wa ardhi au rasilimali nyingine kwa ajili ya kujiingizia kipato) kwa jamii hauepukiki na ardhi itahitajika kwa ajili ya vipengele mbalimbali vya Mradi.

Serikali za Uganda na Tanzania zilisaini Makubaliano ya Kiserikali (IGA) kwa ajili ya Mradi wa EACOP mnamo tarehe 26 Mei 2017. Makubaliano hayo yanaweka mfumo wa haki ardhi kwa Mradi uliokubaliwa na serikali, ikiwa ni pamoja na kuheshimu viwango vya kimataifa vya fedha. Hivyo upatikanaji wa ardhi na Mpango wa Mradi wa Uhamishaji utafanyika kwa mujibu wa mfumo wa kisheria wa Tanzania na viwango vya kimataifa (IGP), kama ilivyobainishwa na Shirika la Fedha la Kimataifa (IFC) Viwango vya Utendaji (PS) 5 kuhusu Upatikanaji wa Ardhi na Uhamishaji wa Lazima. Ikiwa mradi unajumuisha miradi mingine midogo au vipengele vingi ambavyo haziwezi kutambuliwa kabla ya uidhinishaji wa mradi, au ambavyo vinaweza kutekelezwa kwa mfululizo kwa muda mrefu, PS5 inaruhusu maandalizi ya awali ya Mfumo wa Kiseria wa Uhamishaji (RPF) unaweka kanuni za jumla za mpango wa uhamishaji. Madhumuni ya RPF ni kuweka kanuni za upatikanaji wa ardhi, fidia na mpango wa uhamishaji, na ni kitangulizi cha RAPs na / au LRPs.

Mwaka 2013, Serikali za Tanzania na Uganda ziliidhinisha njia yenye upana wa kilomita 50, ambayo ilipunguzwa na kuwa kilomita 2 mwaka 2016 na mita 100 mapema mwaka 2017. Ndani ya mwaka 2017, njia hiyo ilipunguzwa hadi upana wa mita 30 ambapo njia ya kudumu itapita.

Ardhi kubwa katika eneo la Mradi inamilikiwa kimila, na ardhi iliyosajiliwa au yenye hatimiliki ni ndogo hususani kwenye maeneo ya mijini (haipitiwi na njia ya bomba la mafuta). Uchumi wa mikoa inayoathirika na Mradi unategemea kilimo cha kujikimu na ufugaji wa mifugo. Pia kuna uchimbaji mdogo wa madini.

Mradi utahitaji kupata hekta 4,000 za ardhi. Sehemu kubwa ya ardhi hii (karibu 90%) inajumuisha ukanda wa ujenzi kwa bomba la mafuta kwa ajili ya kuuza nje. Makadirio ya mahitaji ya sasa ya ardhi ya Mradi yanaonyeshwa katika Jedwali ES 1-1.

Jedwali ES 1-1 Makadirio ya Mahitaji ya Ardhi

Kipengele cha Mradi	Makadirio ya Eneo Lililoathiriwa
Miundombinu ya ujenzi	
Kiwanda cha upigaji rangi / Eneo la mabomba (1 nchini Tanzania)	Hekta 40
Kambi kuu 2 za ujenzi pamoja na kituo cha reli	hekta 17.5 + hekta 18.0 = hekta 35.5
Kambi kuu 10 za ujenzi / Eneo la mabomba	Kati ya hekta 17.5 and hekta 18.4 takribani jumla ya hekta 175
Ujenzi na Uendeshaji	
Barabara mpya kwa ajili ya kufikia miundombinu ya ujenzi, njia ya bomba na miundombinu iliyo juu ya ardhi (AGIs)	Makadirio: hekta 74
Miundombinu ya Uendeshaji	
Bomba la kusafirishia nje ya nchi	
Njia ya ujenzi yenye upana wa mita 30	Upana wa njia: mita 30: hekta 3,441
Eneo la ziada la muda la ujenzi pembeni ya njia ya bomba (makadirio)	Hekta 163
Miundombinu ya kudumu AGI	
Kituo cha kuhifadhi cha baharini / Matenki	Hekta 72
Vituo vya pampu (vinajumuisha eneo la usalama, eneo la ujenzi, nk) (kila moja hekta 15.0 ambapo hekta 1.0 ni kwenye njia ya bomba)	Hekta 4 x 14 nje ya mita 30 za njia = hekta 56
Vituo 2 vya kupunguza msukumo (inakadiriwa hekta 3.3 kila ziada ya njia ya bomba)	Hekta 2 x 3.3 nje ya mita 30 za njia = hekta 6.6
Hifadhi ya Maji yaliyopimwa	Kuthibitshwa
Vituo vikuu vya valvu na vituo vidogo vya Umeme	Vitajengwa kwenye njia ya bomba, hakuna ardhi ya ziada inayohitajika
Mahitaji ya jumla ya ardhi ya mradi (Ujenzi na Uendeshaji)	Hekta 4,063

Hatua ya kwanza katika mchakato huo ni ujenzi wa miundombinu - makambi ya ujenzi na eneo la kuhifadhi mabomba, sehemu ya kupakia rangi, stesheni ya reli na barabara ujenzi. Katika waraka huu, "Maeneo ya Kipaumbele" hutumiwa kama neon la jumla kwa miundombinu hii, kwa kuwa miundombinu hii inatakiwa kujengwa kabla ya shughuli nyingine za ujenzi hazijaanza. Hii ni muhimu kwa ajili ya uhamishaji makazi, kwa kuwa ardhi kwa ajili ya Maeneo ya Kipaumbele inatakiwa ipatikane miezi kadhaa kabla ya maeneo mengine ya Mradi.

Kwenye mradi mkubwa kama huu wa bomba la mafuta, ujenzi hufanyika kwa wakati mmoja kwenye maeneo kadhaa kando ya njia ya bomba, ambapo wafanyakazi wa ujenzi kila mahali wanasonga mbele kwenye njia ya bomba la mafuta. Eneo linalojengwa na wafanyakazi wa ujenzi linajulikana kama "mtawanyiko". Mpango wa ujenzi wa bomba la mafuta utaamua idadi ya "mtawanyiko" inayotakiwa, kwa kuzingatia eneo la ardhi karibu na njia ya mwisho. Mara baada ya ujenzi wa EACOP kuanza utachukua takribani miezi 36.

Vikwazo vya kuingia kwenye eneo la Mradi wakati wa ujenzi vitawekwa kwa misingi ya kiafya na kiusalama. Ambapo baadhi ya vikwazo haviepukiki, sheria zitawekwa wakati wa ujenzi kwa ajili ya watu, magari na mifugo inayokatiza katika njia ya bomba la mafuta. Baada ya ujenzi na wakati wa awamu ya utekelezaji wa Mradi, mpangilio ya matumizi ya ardhi utakuwa kama ifuatayo:

- **Katika maeneo yaliyotengwa kama Kijiji kabla ya Mradi:** Eneo lote la mita 30 la njia ya bomba litapandwa nyasi. Hakuna maendeleo ya miundo, upandaji wa miti yenye mizizi mikubwa au shughuli za kilimo (k.m. uzalishaji wa mazao) utakaoruhusiwa. Hata hivyo mifugo, itaruhusiwa kuvuka na kula katika njia ya bomba;
- Katika maeneo yaliyotengwa kuwa Ardhi ya hifadhi na kuteuliwa kuwa eneo linalolindwa na / au teule (kwa mfano, hifadhi ya misitu, hifadhi ya wanyama, eneo la usimamizi wa wanyamapori, eneo la wanyamapori linalolindwa na eneo la wazi): eneo la ardhi litatunzwa na matumizi ya ardhi yatafanyika kulingana na uwezo wa kibaiolojia. Hakuna ujenzi wa miundo au shughuli za kilimo (k.m. uzalishaji wa mazao) zitakazoruhusiwa katika njia ya bomba la mafuta, na hakuna miti yenye mizizi itakayopandwa kwenye mita 10 juu ya bomba la mafuta. Katika baadhi ya maeneo, mifugo haitaruhusiwa (k.m. katika baadhi ya Maeneo ya wanyamapori yanayolindwa) na kizuizi hiki kitaendelea baada ya ujenzi. Kwenye maeneo ambapo sasa mifugo inaruhusiwa kwenye hifadhi ya Ardhi, itaweza kukatiza na kula kwenye njia ya bomba la mafuta;
- **Kukatiza kwenye njia ya bomba la mafuta:** Wakati wa utekelezaji, Mradi utahitaji kufikika kwa bomba la mafuta wakati wote kwa ajili wa ukaguzi, matengenezo na ukarabati. Njia ya bomba la mafuta haitawekewa uzio na watembea kwa miguu na mifugo itaruhusiwa kukatiza. Magari machache yataruhusiwa kukatiza barabara na miundombinu iliyopo;

- **Miundombinu juu ya ardhi na MST itawekewa uzio:** Itawekewa uzio, na uingiaji wake utadhibitiwa kikamilifu

Mfumo wa Kisheria, Kisera na Kitaasisi

Mradi utalazimika kukidhi mahitaji ya kisheria ya Tanzania kwa ajili ya upatikanaji wa ardhi, fidia na uhamishaji makazi pamoja na viwango vya kimataifa vya kifedha vinavyoendana na Kanuni za Ikweta (EPs) III na PSC za PSC.

Uchanganuzi wa tofauti ya sheria za kitaifa na viwango vya kimataifa na mikakati ya Mradi iliyopendekezwa utafanyika. Uchanganuzi utatoa taarifa kuhusu matakwa ya kisheria ya Tanzania na viwango vya IFC kuhusiana na uhamishaji makazi na fidia. Tofauti yoyote kati ya matakwa hayo, itashughulikiwa katika Muundo wa Stahiki utakapoandaliwa.

RFP inathibitisha kwamba, kunapokuwa na tofauti kati ya matakwa ya wakopeshaji (EPs na IFC PSs) na sheria za kitaifa, mfumo wenye nguvu zaidi utatumika.

Muktadha wa Kijamii na Kiuchumi na Matumizi ya Ardhi

Bomba litapita katika mikoa minane kati ya 31 na Wilaya 25, angalia kielelezo ES 1-1

Kielelezo ES 1-1: Njia ya bomba la mafuta na mikoa na wilaya itakayoathiriwa

Eneo la Mradi kimsingi lipo kwenye ardhi ya vijijini. Uchanganuzi wa picha za satelaiti, unatofautisha kati ya makundi matatu ya ardhi katika eneo la mradi lililoathiriwa. Makundi haya ni:

- Kundi la 1- Ardhi inayotumika kwa kilimo (bila makazi ya kutosha);
- Kundi la 2 – Ardhi yenye makazi pamoja na kilimo na / au malisho; na
- Kundi la 3 – Eneo la wazi au la ardhi ya makazi bila makazi na kilimo kwa kiasi kidogo.

Sehemu kubwa (takriban 55%) ya ardhi iliyoathirika na Mradi iko kwenye kundi la kwanza. Hali hii inaonekana katika mikoa miwili ya kaskazini iliyoathiriwa na Mradi (yaani Kagera na Geita, ambako takriban 50% ya ardhi iliyopitiwa na bomba la mafuta iko kwenye kundi la pili), pamoja na mkoa wa Manyara (ambapo sehemu kubwa ya ardhi iko katika kundi la tatu).

Maeneo kadhaa ya urithi wa kiutamaduni yapo kwenye njia ya bomba la mafuta, ikiwa ni pamoja na miti ya ibada, mapango, mawe ya tambiko na visima. Wakati wa mchakato wa kubuni njia ya bomba la mafuta, kulikuwa na uangalifu mkubwa ili kukwepa makaburi na maeneo muhimu ya kiutamaduni kadri yalivyobainika.

Uhamishaji – athari zinazohusiana

Athari kuu zinazohusiana na uhamishaji wa makazi kutokana na Mradi ni kama ifuatavyo:

- **Uhamishaji wa makazi.** Inatarajia kwamba, kuna uwezekano mkubwa kujenga makazi mbadala mahali pengine kwenye ardhi hiyo hiyo. Kama haiwezekani, kaya zitahamishwa kwenye maeneo yanayofaa kwenye kijiji hicho hicho. Hivyo, inawezekana kwamba athari nyingi zinazohusiana na uhamishaji wa umbali mrefu zitaepukwa.
- **Upotevu wa miundombinu ya biashara.** Biashara ndogo ndogo ni shughuli za kawaida katika vijiji vingi nchini Tanzania. Kwa kawaida huwa katika muundo wa maduka au vibanda vya biashara, usagaji wa nafaka, saluni za nywele, mauzo ya mazao ya kilimo kwenye masoko ya nyumbani au vijijini, nk. Kuhamishwa kwa miundombinu inayokutumika kwa shughuli hizo za biashara kutasababisha uhamishaji kiuchumi, kwa kuwa itasababisha upotevu wa mapato kutokana na shughuli hizo mpaka miundombinu mbadala itakapojengwa mahali pengine.
- **Uhamishaji wa miundombinu ya kijamii.** Vijiji vingi vina miundombinu ya kijamii kama shule za msingi, makanisa moja au zaidi na / au msikiti, visima, ukumbi kwa ajili ya shughuli za kijamii, soko na kliniki au kituo cha afya. Wakati wa kubainisha njia ya bomba la mafuta, kulikuwa na uangalifu mkubwa ili kuepuka miundombinu ya kijamii kadri iwezekanavyo. Hata hivyo, kunaweza kuwa na uhamishaji mdogo wa miundombinu ya kijamii ambao hauwezi kuepukika kabisa.
- **Upotevu wa mashamba.** Upotevu wa mashamba yanayomilikiwa au kutumiwa na kaya unatarajiwa kuwa aina ya kawaida ya uhamishaji wa shughuli za kiuchumi kutokana na mradi. Uchanganuzi wa picha ya LIDAR ya njia ya bomba la mafuta unaonyesha kuwa sehemu kubwa ya Mradi itafanyika kwenye mashamba ya mazao.
- **Upotevu wa maliasili** Jamii karibu na eneo la Mradi hutegemea aina nyingi za maliasili: kuni za kupikia, mimea dawa, chakula (nyama ya porini, uvuvi), vifaa vya ujenzi nk. Usafishaji wa ardhi kwa ajili ya ujenzi itahusisha upotevu wa maliasili kama miti kwa ajili ya kuni au mbao, mimea inayotumiwa kwa ajili ya dawa, maeneo ya uwindaji, nk. Athari ya uchukuaji wa ardhi inayohusiana na Mradi kuhusiana na matumizi ya maliasili hizo itahusisha zaidi athari za upatikanaji (kwa mfano, uchepushaji) kwa kipindi mfupi wakati ujenzi (kwa mfano kwa jamii za upande mmoja wa njia ya bomba kutumia rasilimali za upande mwingine) kuliko kupoteza kabisa rasilimali. Makundi ya wawindaji-waokotaji matunda watakuwa katika hatari zaidi ya kuathirika. Vikwazo vyovyote vya muda mfupi katika upatikanaji vinaweza pia kuathiri wafugaji, husasani ikiwa wana njia maalum ya kupita ili kuvifikia vyanzo vya maji na maeneo yaliyoteuliwa kwa ajili ya malisho. Athari hizi zinatarajiwa kuwa ndogo wakati wa awamu ya

uendeshaji wa Mradi, hata hivyo, maeneo yaliyochukuliwa na Mradi yana uwezekano wa kuwa sehemu ndogo ya maeneo yote ya ardhi ambapo rasilimali hizi zinapatikana.

- **Uharibifu wa barabara.** Njia ya bomba itakatiza idadi kubwa ya barabara za lami na changarawe. Katika hali ambapo barabara za kitaifa au mikoa hukatiza njia ya bomba, kutakuwa na athari za muda wakati wa ujenzi; hii inaweza kusababisha uchepushaji wa barabara. Haitarajiwi kwamba kutakuwa uharibifu wowote wa kudumu wa barabara utatokea. Inawezekana kwamba njia ya bomba inaweza kuathiri za maeneo husika au "zisizo rasmi" (miundombinu ya kijamii, biashara ndogo ndogo, nk) pia. Sheria zitawekwa wakati wa ujenzi na uendeshaji ili kuwawezesha watu, magari na mifugo kukatiza njia ya bomba, na hivyo kupunguza usumbufu wa ukosefu wa barabara. Hata hivyo, kwa kuwa njia ya bomba la mafuta haitawekwa uzio wakati wa awamu ya utekelezaji wa Mradi, haitarajiwi kutakuwa na vikwazo vikubwa kwenye miundombinu ya kijamii au maliasili (k.m. na jamii kwenye upande wa pili wa bomba).
- **Athari kwenye uchimbaji madini.** Viashiria vya sasa vinaonyesha njia ya bomba la mafuta linakatiza maeneo yenye haki ya ya utafutaji madini pamoja na maeneo ya madini ya wachimbaji wadogo yasiyoendeshwa kisheria. Maeneo haya yapo katika mikoa ya Geita, Shinyanga na Tabora.

Kwa ujumla, athari zinazohusiana na uhamishaji wa makazi ya mtu yeyote au kaya zinatarajiwa kuwa ndogo. Mbali na hali hii kwa ujumla:

- Uhamishaji wa ya makazi ya kaya (utakuwa sehemu ndogo ya jumla ya makazi ya kaya); na
- Watu ambao watapoteza sehemu au mashamba yao yote kwa ajili Mradi huu (pia inakadiriwa kuwa asilimia ndogo ya idadi ya kaya zitakazohamishwa).

Haki na Stahiki / Mfumo wa Malipo

RPF inachukulia kwa umuhimu mkubwa suala la haki ya fidia na stahiki za uhamishaji. Haki, kwa madhumuni ya RPF hii, hutafsiriwa kama haki ya fidia na msaada unaotolewa kwa watu mmoja mmoja, makundi ya watu, familia, au taasisi kwa sababu ya uhamishaji makazi yao kwa ajili ya upatikanaji wa ardhi, uondoaji wa haki, na / au upatikanaji wa lazima wa ardhi ikiwa ni matokeo ya moja kwa moja ya Mradi.

Watu wanaohusika tu au kutumia eneo kabla ya tarehe tajwa (tarehe ya kwanza ya kuthaminisha eneo fulani) wanastahili kulipwa fidia kwa kupoteza haki za ardhi na mali zilizokuwepo kabla ya tarehe tajwa. Mali hizi tu zitarekodi wakati wa mchakato wa tathmini. Watu walioathiriwa wanapaswa kuwapo wakati wa mchakato wa tathmini, watu hao watatakiwa kutoa uthibitisho wa kuwepo kwao katika eneo la Mradi wakati wa tathmini, na / au ushahidi wa umiliki wa mali katika eneo la Mradi wakati huo, ili wastahili kulipwa fidia.

Mali zinazoathiriwa na Mradi zitafanyiwa tathmini kujua kiasi cha fidia watakacholipwa wamiliki na / au watumiaji. Njia ya tathmini itakayotumiwa inatajwa katika Sheria na Kanuni mbalimbali ambazo hutoa mwongozo kuhusu mchakato wa tathmini. Njia tofauti za tathmini zinapendekezwa kwa makundi mbalimbali yanayostahili kutambuliwa, hasa kuhusiana na ardhi, miundombinu, mazao, miti na biashara. Uchaguzi wa njia maalum ya tathmini utaendanan na matakwa ya kisheria ya Tanzania. Njia, chaguo na viwango vya tathmini, vinapendekezwa na Mradi ili kuhakikisha kwamba vigezo vya IFC PS5 vinashughulikiwa kikamilifu hususani "kuboresha au kurejesha shughuli za kujiingizia kipato na hali za maisha ya watu waliohamishwa kutoka kwenye makazi yao". Mambo muhimu katika suala hili ni pamoja na yafuatayo:

- Kanuni kuu ni kwamba mapendekezo ya Mradi ni kutoa fidia stahiki kwa ardhi iliyoathiriwa, ambapo Mradi unaathiri shughuli za kujiingizia kipato zinazofanyika kwenye ardhi na watu wanastahili, na mali zinaendana na IFC PS5;
- Watu wanaostahili watakaopoteza makazi yao na ardhi ya makazi watapewa fursa ya kuchagua kati ya fidia ya fedha na ujenzi mpya wa makazi. Nyumba mpya zitakazojengwa zitakidhi viwango vya ujenzi;
- Ikiwa miundo ya jumuiya (k.m., shule, vituo vya afya) itaondolewa, upotevu wake utafidiwa na miundombinu mipya inayofaa;
- Watu wanaostahili wenye haki rasmi au za kimila za kumiliki ardhi ya kilimo watakoathirika kwa kiasi kikubwa na Mradi watapewa uchaguzi kati ya fidia ya fedha au ardhi mbadala; na
- Mradi utaweka mpango wa kurejesha na kuboresha maisha ya watu walioathiriwa na Mradi (PAPs) na msaada wa kuandaa ardhi yoyote mbadala ya kilimo au kwa madhumuni yanayohusiana nayo.

Stahiki zinazohusiana na athari na wale walioathiriwa huwekwa katika RPF katika jedwali la stahiki.

Mchakato wa Uchukuaji wa Ardhi, Malipo ya Fidia na Uhamishaji makazi

Mpango na utekelezaji wa uchukuaji wa ardhi, uhamishaji makazi na fidia kwa Mradi umeandaliwa kwa ajili ya kupata haki ya ardhi kwa ajili ya Mradi na kuhakikisha mchakato unaohusiana unaendana na sheria za Tanzania na viwango vya kimataifa vya fedha. Ardhi inahitajika kwa muda mfupi - kwa shughuli za ujenzi wa njia wakati wa ujenzi; na kwa muda mrefu - kwa ajili ya uendeshaji wa bomba, miundombinu ya juu ya ardhi, njia za kudumu na miundombinu ya mafuta ya baharini huko Chongoleani. Ardhi yote ya Mradi nchini Tanzania itachukuliwa kwa misingi ya kudumu, kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu, na kisha itatolewa na Serikali kwa matumizi ya Mradi kwa mujibu wa kanuni za IGA.

Mchakato wa upatikanaji wa ardhi ya Mradi kwa muda mfupi na muda mrefu ni unaonyeshwa katika Kielelezo ES 1-2. Ardhi yote inayohitajika kwa ajili ya Mradi itachukuliwa kwa misingi kwamba Mradi huo ni kwa ajili ya maslahi ya umma na ardhi inayotakiwa kwa ajili ya Mradi itachukuliwa kwa maslahi ya umma, ambapo itatangazwa rasmi kwenye gazeti kwa mujibu wa masharti husika ya mfumo wa sheria wa Tanzania. Kampuni ya Mradi itakuwa na lengo la kufikia makubaliano ya fidia ya ardhi na mali zitakazoathiriwa na watu watakaathirika na Mradi (PAPs). Endapo hili haliwezi kufikiwa na PAPs (au ikiwa hayapo) PAPs itatakiwa kuchukua za utekelezaji wa hatua zaidi za upatikanaji wa ardhi kwa lazima.

Utaratibu wa upatikanaji wa ardhi unasimamiwa katika awamu mbili kuu ambazo zinajumuisha shughuli kadhaa:

- Awamu ya shughuli za awali za upatikanaji wa ardhi ambayo inajumuisha uchunguzi wa kina na tathmini, na halafu ripoti ya tathmini (ambayo itakuwa na sehemu mbili - sehemu moja inayolenga kukidhi mahitaji ya kisheria ya Tanzania, na sehemu ya pili inayoonyesha stahiki za ziada ili kukidhi mahitaji ya IFC PS5); na
- Awamu ya upatikanaji wa ardhi na utoaji wa haki ambayo itasababisha upatikanaji wa ardhi na utoaji wa haki za ardhi kwa Mradi huu. Hii itahusisha utekelezaji unaofuata wa RAPs / LRPs, ikiwa ni pamoja na mikataba na PAP, malipo ya fidia, uhamishaji wa miundombinu, msaada wa kurejesha shughuli za kujiingizia kipato, makubaliano ya mwisho ya haki za ardhi kuidhinishwa kwa Serikali na hati ya ardhi hii kutolewa kwa Kampuni ya Mradi.
- Utaratibu wa upatikanaji wa ardhi hatimaye utaishia katika suala la RAPs na / au LRPs (baada ya uhamishaji wa miundombinu na shughuli za kiuchumi kufanyika). Eneo la kijiografia litakalohusika litabainishwa na mipaka ya utawala, na sehemu nyingine ni kutokana muda wa upatikanaji wa ardhi inayohitajika kwa vipengele mbalimbali vya Mradi. RAPs / LRPs zinazopendekezwa zinajumuisha mambo yafuatayo:

RAP / LRP moja kwa maeneo ya kipaumbele, na RAPs nane / LRP kwa njia ya mabomba na AGI - imegawanywa kuzingatia maeneo ya kijiografia.

Kielelezo ES 1-2: Mchakato wa upatikanaji wa ardhi

Ushirikishwaji wa wadau

Kampuni ya Mradi inatarajia kuwa na uhusiano wa muda mrefu, wa uwazi na wadau katika ngazi zote kama muhimu kwa shughuli zao. Kampuni ya Mradi imedhamiria kutoa taarifa, kushauriana na kufanya mazungumzo kabla ya maamuzi yoyote muhimu kufanyika.

Inatarajiwa kutakuwa na vyombo kadhaa vya ushauri. Muundo na mamlaka ya vyombo vya ushauri iliyopendekezwa yatategemea majadiliano na, na idhini ya Serikali na wadau wengine

muhimu. Mambo haya yatakamilishwa wakati wa hatua za mwanzo za upangaji wa kina kama ifuatavyo:

- Kikundi Kazi cha Upatikanaji wa Ardhi na Uhamishaji (LARWG) kimeanzishwa kama chombo cha utawala na usimamizi kupitia kwake serikali ya kitaifa itashirikiana na Mradi kwenye masuala yanayohusiana na upatikanaji wa ardhi, fidia na uhamishaji. Chombo hiki cha kitaifa kinajumuisha wawakilishi kutoka Mradi wa EACOP, idara kuu za serikali na washauri elekezi wa makazi. Wawakilishi wa vyombo vingine vya serikali hushiriki kadri itakavyohitajika. LARWG inaongozwa na Serikali, lakini Kampuni ya Mradi inasaidia mchakato.
- Kampuni ya Mradi na timu ya RAP zitaendelea kushirikiana na kushauriana na mamlaka za serikali za mitaa katika ngazi ya Mkoa, Wilaya, Kata na Kijiji. Hii itajumuisha mikutano ya uhamasishaji kabla ya kazi na shughuli zinazoendelea wakati wa kupanga uhamishaji na hatua za utekelezaji. Timu ya ushirikishaji wadau wa EACOP inajumuisha Maafisa Uhusiano wa Jamii ambao wapo katika mikoa minane itakayopitiwa na Mradi huo. Timu hii itaongezwa kadri Mradi unavyoendelea.
- Ushughulikiaji wa malalamiko utachukuliwa kama sehemu muhimu kwenye mchakato wa maendeleo ya RAP. Kuna mfumo uliopo wa ushughulikiaji wa malalamiko katika ngazi ya wilaya, ambapo wananchi wanaweza kulalamika kwa viongozi wa kata na / au wilaya. Mfumo wa kushughulikia malalamiko wa Mradi wa EACOP umeanzishwa na unasimamiwa na timu ya ushirikishaji wadau wa EACOP kupitia Maafisa wa Uhusiano wa Jamii. Mfumo maalum wa ushughulikiaji wa malalamiko umewekwa na unahusisha mifumo iliyopo.

Vipengele vikuu vya Bajeti ya uhamishaji

Mwongozo wa maandalizi ya RAP au LRP unahitaji kila RAP au LRP kujumuisha makadirio ya bajeti ambayo itatumika katika utekelezaji wake. RPF inajumuisha maelezo ya taratibu za kufuata wakati wa upangaji wa kina wa uhamishaji ili kuandaa makadirio ya bajeti ambayo yatajumuishwa katika RAPs au LRP.

Makadirio ya bajeti ya uhamishaji na urejeshaji wa shughuli za kujiingizia kipato hutegemea ukubwa wa athari za uhamishaji - idadi ya kaya zitakazohamishwa na kuathiriwa kiuchumi, nk. Ingawa makadirio ya ukubwa wa athari za uhamishaji yalitolewa katika FPR, tathmini ya athari itafanywa kulingana na tafiti zilizofanyika wakati wa kupanga uhamishaji. Makadirio mapya ya athari za uhamishaji yatumika kwenye makadirio ya bajeti ya utekelezaji.

Muhtasari wa jedwali la stahiki

Kama ilivyojadiliwa katika Sura ya 3 (uchanganuzi wa tofauti kwa ajili kulinganisha masharti ya wakopeshaji wa Kitanzania na wa Kimataifa), sheria ya Tanzania na IFC PS5 zote zinaruhusu

aina zote nne za stahiki; tofauti kati yao ni kwa kiwango cha msisitizo kinachowekwa kwa kila moja:

- Mahitaji ya Tanzania ni kwa kiasi kikubwa (lakini sio pekee) yanalenga fidia ya fedha; IFC PS5 inaruhusu fidia ya fedha, lakini inaonyesha kupendelea fidia isiyo ya fedha kwa masharti fulani;
- Sheria ya Tanzania inaruhusu aina mbalimbali za posho (posho ya usumbufu, posho ya malazi, nk); IFC PS5 inaruhusu posho fulani za ziada - k.m. posho ya mpito, posho kwa watu walio katika mazingira magumu;
- Sheria ya Tanzania inaruhusu fidia isiyo ya kifedha – hususani kwa ajili ya uhamishaji makazi; kama ilivyoelezwa, IFC PS5 inapendelea fidia isiyo ya kifedha; na
- Urejeshaji wa shughuli za kujiingizia kipato unategemea kukidhi matakwa ya IFC PS5; hata hivyo, kuna masharti fulani ya sheria nchini Tanzania ambayo yanataka kuwe na urejeshaji wa shughuli za kujiingizia kipato (k.m. upotevu wa Faida katika Sheria ya Ardhi).

Jedwali la 1- linaweka makundi mbalimbali ya upoteza wa faida unaotarajiwa, athari za upotevu, madhara ya kupoteza na stahiki. Mfumo wa Stahiki unataja stahiki kutokana na uwepo wa PAP stahiki na vitu vinavyoweza kulipwa kabla ya kuanza kwa mradi na stahiki zinaendana na IFC PS5.

Jedwali1: Mfumo wa Stahiki

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
Ardhi	A1 Kupoteza Ardhi yenye makazi – ardhi yote inachukuliwa (kwa sababu yote iko kwenye sehemu ya Mradi au kwa sababu ardhi inayobaki inachukuliwa kama ardhi iliyoachwa na kwamba ardhi ya PAPS itaathiri shughuli za kujiingizia kipato	Uchukua (Upotevu wa kudumu)	Mmiliki wa ardhi Kimila, Na wamiliki wa ardhi kisheria Inatumika tu iwapo ardhi inachukuliwa kwa yote au inayobaki haitumiki.	<p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ardhi mbadala yenye ukubwa sawa na ardhi iliypotea, katika eneo linalofaa, na usalama wa umiliki kwa mujibu wa IFC PS5; • Malipo ya gharama zote za manunuzi ; • Posho ya usumbufu; • Posho nyingine ikibidi; na • Kushiriki katika mipango ya kurejesha shughuli za kujiingizia kipato <p>AU Malipo ya Fedha Taslimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fidia (ikiwa ni stahiki) kwa upotevu wa kudumu wa ardhi kwa viwango vya soko kama ilivyoelekezwa na Mtathmini aliyesajiliwa; • Posho kama hapo juu, na • Kushiriki katika program za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato. <p>AU Mchanganyiko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ardhi mbadala yenye ukubwa wa kawaida, mahali panapofaa, pamoja na usalama wa umiliki kwa mujibu wa IFC PS5; • Malipo ya fedha taslimu kama fidia kwa ardhi iliyoathiriwa na bila kupata ardhi mbadala (ikiwa ni stahiki); • Msaada wa mradi ili kupata ardhi kuchukua nafasi ya fidia ya fedha taslimu; • posho ya usumbufu; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki katika program za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato.
	A2 Upotevu wa ardhi na makazi - sehemu tu ya ardhi inachukuliwa (na sehemu inayobaki inatumika kwa matumizi ya kiuchumi	Uchukuaji (Upotevu wa kudumu)	Mmiliki wa ardhi kimila na wamiliki wa ardhi kisheria	<ul style="list-style-type: none"> • Fedha taslimu zenye thamani sawa sehemu ya ardhi iliyoathirika; • Posho ya usumbufu; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki katika program za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato

Kwa gharama ununuzi au usajili takwimu halisi zitapatika kutoka kwa mamlaka za eneo husika. 2 Kama inavyoelezwa Posho ya Usumbufu kwa mujibu wa sheria ni wastani wa kiwango cha asilimia ya riba inayotolewa na mabenki ya kibiashara kwenye amana za kudumu kwa miezi kumi na miwili ikiwa ni muda wa

kupoteza riba katika ardhi. 3 Hizi zinaweza kujumuisha gharama za benki zinazohusiana na taratibu za malipo ya fidia, kodi na gharama za manunuzi, pamoja na usaidizi wa mtaji wa awali, kama ni lazima. Hizi zitaelezwa na RAP. 4. Programu hizo zitatokana na matokeo ya utafiti wa masuala ya kijamii na kiuchumi na sensa ni sehemu ya mchakato wa RAP / LRP. 5. Ikibidi, mikopo ya nyumba inabadilishwa na kulipwa kwa taasisi ya mikopo. Kanuni hii inatumika kwa mali zote zinazohusiana na mikopo.

Athari	Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
	A3 Upotevu wa kudumu wa ardhi ya kilimo (mazao) ambapo shamba zima limeathirika au sehemu iliyobaki na athari kwa PAPs kwenye shughuli za kujiingizia kipato	Uchukuaji (Upotevu wa kudumu)	<p>Mmiliki wa ardhi kimila</p> <p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ardhi mbadala yenye ukubwa sawa na ardhi iliyopotea, katika eneo linalofaa, na usalama wa umiliki kwa mujibu wa IFC PS5; • Malipo ya gharama zote za manunuzi ; • Posho ya usumbufu; • Posho nyingine ikibidi; na • Kushiriki katika mipango ya kurejesha shughuli za kujiingizia kipato <p>Malipo ya Fedha taslimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Njia hii hupendekezwa wakati haiwezekani kufanya malipo yasiyo ya kifedha, au mmiliki anaweza kupata ardhi mbadala ya kilimo inayofaa kwa ajili ya kilimo sawa na kaya imekubali fidia ya fedha taslimu; • Fidha kwa viwango vilivyokubaliwa vya ardhi ya kilimo, kulingana umiliki au makubaliano ya kugawana mazao (kama yapo); • Kushiriki katika mipango ya kurejesha shughuli za kujiingizia kipato; na • Posho kama hapo juu. <p>AU Mchanganyiko: •</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ardhi mbadala yenye ukubwa mdogo kuliko ardhi iliyopotea, mahali panapofaa; • Malipo ya fedha kwa ardhi iliyoathiriwa na haijapata mbadala (ikiwa ina stahiki); • Msaada wa mradi wa kupata ardhi mbadala kuchukua nafasi ya fidia ya fedha taslimu; • Posho kama hapo juu; • Gharama za maandalizi ya ardhi; na • Kushiriki katika program za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato

	A4 Upotevu wa kudumu wa ardhi ya kilimo (mazao) ambapo sehemu tu ya ardhi inachukuliwa na sehemu iliyobaki bado inafaa	Uchukuaji (Upotevu wa kudumu)	Mmiliki wa ardhi kimila	<ul style="list-style-type: none"> • Fedha inayolingana na thamani ya sehemu iliyoathiriwa ya ardhi; • Kushiriki katika program za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato; na • Posho ikibidi.
--	--	-------------------------------	-------------------------	---

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
	A5 Upotevu wa kudumu wa ardhi ya kilimo (mazao)	Uchukuaji (Upotevu wa kudumu)	Watumiaji wanaotambuliwa lakini sio wamiliki (ikiwa ni pamoja na wapangaji) Watu wasio na umiliki rasmi	<ul style="list-style-type: none"> • Hakuna kwa ajili ya upotevu wa ardhi. Tazama kipengele B 5 na I hapo chini kuhusu stahiki za kupoteza mali. • Mradi unaweza, ambapo watu wenye umiliki usio rasmi pia wanaoishi katika mazingira magumu, kutoa ardhi ya mbadala yenye hati na - kushughulikiwa suala moja baada ya jingine.
	A6 Upotevu wa kudumu wa ardhi ya malisho	Uchukuaji (Upotevu wa kudumu)	Mmiliki wa ardhi kimila	<ul style="list-style-type: none"> • Fidia ya Fedha taslimu kwa thamani ya ardhi na gharama kamili za uhamishaji; na • Stahiki zingine ikiwa ni pamoja na malipo yasiyo ya fedha zimeainishwa katika kipengele H hapo chini.
	A7 Upotevu wa kudumu wa mashamba yasiyo na kitu / ardhi iliyo wazi	Uchukuaji (Upotevu wa kudumu)	Mmiliki wa ardhi kimila	<ul style="list-style-type: none"> • Fidia ya fedha taslimu kwa ardhi ya mashamba / ardhi iliyo wazi kwa thamani ya soko

Hii inatumika kwa ardhi inayomilikiwa na mtu binafsi au kukodishwa kwa mtu mwingine. Wapangaji wanatambuliwa kuwa na maslahi, lakini sio umiliki wa ardhi chini ya Sheria ya Tathmini na Watathmini, Kanuni za mwaka 2018. Kwa ardhi inayomilikiwa na kutumiwa kwa pamoja tazama H5 na H6. 7 Wamiliki wasio rasmi waliopo kwenye eneo la mali ambayo inaonekana kuwa ya kudumu na ambayo inazuia maslahi mengine. Ardhi iliyo wazi inamaanisha ardhi ambayo inamilikiwa na inatumiwa (kupotea), hata kama haitumiki wakati wa utafiti, lakini haijumuishi ardhi iliyotelekezwa hapo kabla.

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
Upotevu wa Makazi ya Mmiliki	B 1 Kupoteza makazi ya msingi na makazi mengine kwa ajili ya wake au wana familia (kulingana na vigezo) - nyumba zinatakiwa zichukuliwe na kukamilika wakati wa utafiti wa mwisho wa mali	Upoteza wa kudumu wa miundo yote au sehemu ambapo sehemu inayobaki haiwezi kumilikiwa	Mmiliki wa miundombinu na mtumiaji bila kujali haki ya kisheria ya umiliki ikiwa ni pamoja na "Hati ya Umiliki"	<p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wamiliki wa makazi watapewa makazi mbadala na majengo mengine pamoja na nyumba za kawaida. Muundo utaendana na kanuni na viwango vya Tanzania na kuwa na kiwango sawa au zaidi ya nyumba zilizopo na kwa kuzingatia viwango vyote vya ujenzi na mipango; • Gharama za ujenzi; • Gharama za usafirishaji wa kuondolewa kwa vifaa vya kaya na vifaa vya ujenzi mpaka kwenye eneo mbadala; • Posho ya usumbufu; • Posho zingine ikibidi, na • Kushiriki kwenye programu za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato. <p>AU Fedha taslimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gharama za uhamishaji wa makazi yote; • Ikibidi mikopo ya nyumba italipwa kwa taasisi ya kukopesha; • Posho ya usumbufu; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki kwenye programu za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato.
	B 2 Upotevu wa makazi mengine (nyumba za kupangisha, makazi ya bure kwa ndugu, nk.	Upotevu wa kudumu wa miundo yote au sehemu ambayo haiwezi kumilikiwa	Mmiliki wa miundombinu (lakini sio lazima anaitumia)	<p>Kwa mujibu wa vigezo vya B1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gharama za uhamishaji makazi kama zilivyotathnimiwa; • Posho ya usumbufu; na • Posho zingine ikibidi. <p>AU</p> <p>Makazi mbadala na majengo mengine pamoja zitakuwa nyumba za kiwango cha kawaida. Muundo utaendana na kanuni na viwango vya Tanzania na kuwa na kiwango sawa au zaidi ya nyumba zilizopo na kwa kuzingatia viwango vyote vya ujenzi na mipango;</p>

Makazi madogo na majengo mengine yasiyohamishika yatafanyiwa tathmini kwa kuzingatia matumizi, eneo na sababu za kiutamaduni - rejea Kifungu 7.3.2 kwa ufafanuzi kamili na muktadha.

Posho nyingine itajumuisha fedha za kutosha ili kuwezesha usafiri wa kwenda benki au taasisi nyingine zinazohusika ili PAP iweze kupata fedha zilizolipwa. Kiwango hiki kitakokotolewa kulingana na mkoa na ikibi katika ngazi ya chini ya mradi na gharama ya kwenda na kurudi kutumia usafiri wa umma.

Malipo ya Fedha Taslimu kwa wamiliki wa nyumba wakiwa na uthibitisho wa kuwa makazi mengine yanayofaa kwa kuishi wanakaya yatakayotambuliwa wakati wa sensa ya mwisho; Mchanganyiko wa malipo ya fedha taslimu na yasiyo ya fedha kwa wamiliki wa nyumba ambao wanapendelea nyumba ndogo mbadala na sehemu nyingine ilipwe kwa fedha taslimu, utathminiwa kulingana na maombi.

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
				<ul style="list-style-type: none"> • Kushiriki katika programu za shughuli za kujiingizia kipato. • Posho: • Gharama za miamala; • Gharama za usafirishaji wa vifaa vya nyumbani na vifaa vya ujenzi hadi kwa eneo mbadala; • Posho ya usumbufu; na • Posho zingine ikibidi. <p>Motisha</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mradi unaweza kutoa motisha ya fedha ikiwa miundombinu hiyo inaweza kuhamishiwa ndani ya eneo hilo hilo la familia;
	<p>B 3 Makazi madogo na majengo ya nje malisho ya mifugo, visima / mifereji, mifumo ya majitaka, maghala, kuta za mzunguko, ngazi, varanda, barabara zisizo na lami, - ikiwa ni pamoja na</p>	<p>Upotevu wa Kudumu wa Miundombinu Mingine na Makazi</p>	<p>Mmiliki wa makazi ya biashara - kumbuka kuwa hii inaweza isiwe sawa na mmiliki wa kiwanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gharama ya uhamishaji jingo lote, ikiwa halifai tena, • Majengo yasiyokamilika yanathaminishwa kwa gharama za uhamishaji kulingana na kiwango cha kukamilika kwa majengo; • Posho ya usumbufu; na • Gharama za usafirishaji vifaa vya nyumbani na vifaa vya ujenzi vinavyotumika hadi kwenye eneo mbadala

	miundo kamilika	isiyo		
	B 4 Vyoo	Upotevu wa vyoo	Wamiliki wa majengo ya makazi, ya kibiashara na mengine. Mashirika ya Serikali kama wamiliki wa maeneo ya jumuiya	Malipo yasiyo ya fedha – Ujengaji wa vyoo, kimoja kwa kila kaya iliyoathirika au viwango stahiki.

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
	B 5 Upotevu wa makazi ya Msingi, upotevu wa makazi madogo na / au upotevu wa miundombinu mingine na majengo ya nje	Upotevu wa makazi ya Msingi, upotevu wa makazi madogo na / au upotevu wa miundombinu mingine na majengo ya nje	Watu wenye umiliki usio rasmi na mmiliki wa mali	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada wa uhamishaji kwa kuzingatia fidia kwa ajili ya majengo yaliyojengwa (isipokuwa ardhi). Maombi yanafanyiwa kazi moja baada ya lingine ili kuhakikisha kuwa PAP haziathiriki kutokana na Mradi kuhamisha makazi. • Mradi unaweza, ikiwa watu wenye makazi yasiyo rasmi pia wako kwenye mazingira magumu, kufanya malipo yasiyo ya fedha kwa kujenga nyumba mbadala na kutoa ardhi yenye hati –maombi yatashughulikiwa moja baada ya lingine
Upotevu wa Makazi kwa Mpangaji	C 1 Upotevu wa makazi	Upotevu wa kudumu	Wapangaji, au mmiliki mwingine anayeruhusiwa	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi husaidia kupata makazi mbadala; • Msaada wa kodi ya nyumba ya miezi mitatu; na • Posho zingine ikibidi.
	C 2 Upotevu wa matumizi makazi	Upotevu wa muda kwa malazi kutokana na kurudi kwenye makazi ya awali	Mpangaji, au mmiliki mwingine anayeruhusiwa kumiliki	<p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikibidi Mradi kutoa wa msaada wa makazi mbadala ya muda kama yapo; na • Posho zingine ikibidi. <p>AU Malipo ya Fedha taslimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Malipo ya kodi ya nyumba kwa kipindi cha usumbufu; na • Posho zingine ikibidi.
	C 3 Upotevu wa makazi	Upotevu wa muda au wa kudumu	Umiliki usio rasmi	Mradi husaidia kupata makazi mbadala
Upotevu wa miundombinu ya Biashara kwa Mmiliki	D 1 Majengo ya kudumu yanayotumika kama majengo rasmi ya biashara	Upotevu wa kudumu	Mmiliki wa jengo mwenye haki ya kisheria ya umiliki na uendeshaji biashara	<p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Majengo mbadala, kama yapo na yanakubalika (majengo yaliyopo yanaweza kukarabatiwa au kubadilishwa kwa madhumuni hayo); • Kulipa gharama ikibidi,; • Posho ya usumbufu; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki katika program za mafunzo ya kijamii. <p>AU Malipo ya Fedha Taslimu:</p>

				<ul style="list-style-type: none"> • Gharama za uhamishaji jengo zima; • Kulipa gharama, ikibidi;
--	--	--	--	---

Ufafanuzi wa mpangaji anayestahili unatakiwa kutumika katika suala hili tu. Sheria ya Katazo la Kukodisha, ingawa imesitishwa inafafanua mpangaji kama mtu anayetumia ardhi na amejenga jingo kwenye ardhi inayomilikiwa na mtu mwingine au ambaye ana makubaliano na mtu mwingine ya kutumia ardhi. Suala la makubaliano rasmi ni muhimu. Wanafamilia ambao wanatumia ardhi bila makubaliano hawachukuliwi kama wapangaji

Athari	Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
			<ul style="list-style-type: none"> • Posho ya usumbufu; • Upotevu wa mapato unaothibitika kwa miezi 36, • Gharama za miamala, 14 • Gharama kamili ya usafiri kwa ajili ya uhamishaji wa vifaa vya nyumbani na vifaa vya ujenzi vinavyoweza kutumika kwenye eneo jipya; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki katika program za mafunzo ya kijamii.
D 2 Jengo la kudumu linatumika kama jengo la biashara rasmi	Upotevu wa kudumu	Miliki wa jengo lakini sio mwendeshaji wa biashara	<p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jengo mbadala kama lipo na likubalika (majengo yaliyopo yanaweza kukarabatiwa au kubadilishwa kwa madhumuni hayo); • Posho ya usumbufu; • Gharama za miamala; • Gharama kamili za usafiri kwa ajili ya uhamishaji wa vifaa vya nyumbani na vifaa vya ujenzi vinavyoweza kutumika kwa eneo jipya; na • Posho zingine ikibidi. <p>AU Malipo ya Fedha taslimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gharama za kubadilisha jengo lote; • Posho ya usumbufu; • Upotevu wa Mapato kwa miezi 36; na • Posho zingine ikibidi.

	D 3 Majengo yasiyo ya kudumu yanayotumika majengo ya biashara isiyo rasmi	Upotevu wa kudumu	Mmiliki Na / au sio mwendeshaji rasmi	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada wa mradi wa kuhamisha kwenda kwenye eneo kama la awali au bora zaidi, ikiwa linapatikana, na hati ya umiliki • Fidia kwa vitu vinavyoharibika, kuvunjika, nk; na • Posho zingine ikibidi.
Upotevu wa Biashara kwa mpangaji	E 1 Jengo la kudumu linalotumika kama jengo ya biashara	Upotevu wa kudumu	Mpangaji wa Biashara rasmi	Malipo yasiyo ya fedha: <ul style="list-style-type: none"> • Kuhamishwa kwenda kwenye eneo kama la mwanzo au bora zaidi, ikiwa linapatikana, na hati umiliki.

Kama inavyoonyeshwa, Upotevu wa faida utakokotolewa kwa kuzingatia faida ya kila mwezi kutokana na biashara / thamani ya mazao ikizidishwa kwa miezi 36 ili kupata upotevu wa faida inayopaswa kulipwa. Upotevu wa faida utalipwa wakati mmiliki akitoa taarifa zilizokaguliwa au ushahidi wa kulipa kodi. Ikiwa haiwezekani kupatikana, upotevu wa faida utatambuliwa na Mtathmini aliyesajiliwa kwa kushauriana na makubaliano na mmiliki / mwendesha biashara. 14 Hii itajumuisha gharama zozote zinazohusishwa na urasimishaji wa uhamisho wa majengo kama ilivyobainishwa na IFC PS5, hususani GN 11. 15 Posho ni kodi ya soko kwa muda wa miezi 36 kwa mujibu wa sheria.

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
				<ul style="list-style-type: none"> • Hesabu ya mali zinazoharibika kwa haraka; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki katika programa za kuongeza kipato. AU Malipo ya Fedha taslimu: <ul style="list-style-type: none"> • Upotevu wa mapato kwa miezi 6; • Posho ya ya uhamishaji; • Hesabu ya mali zinazoharibika kwa haraka; • Posho zingine ikibidi; na • Kushiriki katika programa za kuongeza kipato.
	E 2 Majengo ya kudumu yanayotumika kama majengo rasmi ya biashara	Upotevu wa muda kwa sababu ya upatikanaji	Mpangaji wa Biashara rasmi	Malipo yasiyo ya fedha: <ul style="list-style-type: none"> • Majengo ya biashara mbadala kwa kipindi cha mpito; • Msaada wa kufikika kwa majengo wakati wa ujenzi; na • Posho zingine ikibidi.
	E 3 Majengo yote yasiyo ya kudumu yanayotumika kama majengo ya biashara	Upotevu wa kudumu	Mpangaji wa Biashara isiyo rasmi	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada wa Mradi ili kupata eneo jipya na msaada wa usafirishaji wa majengo yasiyo ya kudumu ya biashara kwenda eneo jipya; • Uhamishaji; • Posho zingine ikibidi; na • Programu za mafunzo ya kijamii.
Upotevu wa Ajira	F 1Upotevu wa ajira	Kudumu	Mfanyakazi	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada stahiki ikiwa upo na umejumuishwa katika sensa ya kijamii na kiuchumi /.
Upotevu wa rasilimali zinazotoa mapato kwa fedha au vitu	G1 Upotevu wa rasilimali za jamii kama misitu, maeneo oevu na miti isiyo ya kiuchumi.	Upotevu wa kudumu na wa muda lakini hauathiri kufikika kwa eneo lililobaki	Watumiaji wa rasilimali au watu wowote wanaopoteza shughuli za kujiingizia kipato kunakohusishwa na kuchukuliwa ardhi iliyoachwa na ikiwa ni pamoja na watumiaji wa msimu wa maliasili (IFC PS5 GN 8).	<ul style="list-style-type: none"> • Ufikiaji wa ngazi ya jamii unaendelezwa; • Mafunzo yaliyoandaliwa kwa ajili ya kutoa msaada na msaada kwa shughuli za kujiingizia kipato; na • Kushiriki katika program za kurejesha shughuli za kujiingizia kipato

Jengo linapaswa kujengwa kwa ajili ya biashara kama kioski, mashine za kusaga mahindi nk, na likiwa na vifaa na miundombinu inayoweza kusaidia biashara na kuwa na akaunti zinazoonyesha uendeshaji wa biashara. Mpangaji wa biashara inabidi ahakikiwe na Afisa wa Kata,

mwakilishi wa Kijiji au mtu mwingine mwenye sifa kama hizo. 17 Hii haiwezekani kwenye njia - Mfanyakazi wa kujitegemea katika biashara, shughuli za kilimo nk. Ambapo wanafamilia wanachukuliwa kama wafanyakazi - uthibitisho wa ajira unabidi kutolewa.

Athari	Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki	
G 2 Upotevu wa rasilimali za madini yanayoendelea kuchimbwa katika mradi wa madini unaoendelea kufanya kazi	Upotevu wa kudumu	Miliki wa Leseni ya uchimbaji madini wa msingi,	<ul style="list-style-type: none"> Msaada wa uhamishaji kulingana na maombi ikiwa ni pamoja na fidia kwa upotevu mali 	
G 3 Upotevu wa rasilimali za madini yanayoendelea kuchimbwa	Upotevu wa kudumu	ASM pamoja na miundombinu iliyoendelezwa lakini hakuna haki rasmi ya uchimbaji madini	<ul style="list-style-type: none"> Fidia kwa ajili ya upotevu wa majengo; Kushiriki katika program za mafunzo ya kijamii; na Posho ikibi ikiwa ni pamoja na usafirishaji wavifaa 	
Upotevu wa majengo au ardhi inayomilikiwa kijamii au kitaasisi	H 1 Majengo yanayomilikiwa kijamii au kitaasisi. Hii ni pamoja na vituo vya kijamii ambavyo havijajengwa na serikali, makanisa, misikiti na maeneo mengine ya ibada, maduka, masoko, shule binafsi, hospitali binafsi, nk.	Upotevu wa Kudumu au wa muda	Miliki wa majengo na miundombinu	<p>Kwa Upotevu wa Kudumu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Malipo yasiyo ya fedha; Malipo yasiyo ya fedha kwa sababu ya kubadilisha; Posho zingine ikibidi; na <p>Kushindwa kufika kwa muda Msaada wa mradi kuhakikisha ufikaji</p>
H 2 Majengo yaliyojengwa na kumilikiwa na serikali	Upotevu wa kudumu	Serikali kama mmiliki	<p>Malipo yasiyo ya fedha:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ubadilishaji wa majengo kwa kushauriana na Mamlaka husika za Serikali. <p>AU Malipo ya Fedha taslimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Malipo ya fidia kwa makubaliano na serikali. 	

	H 3 Majengo yaliyojengwa na kumilikiwa na serikali	Kushindwa kufikika kwa muda	Serikali kama mmiliki	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada wa mradi ili kuhakikisha • Malipo (ikibidi) kulingana na makubaliano na serikali.
	H 4 Ardhi inayotumika kwa malengo ya kijamii, hususani ardhi inayotumika kwa ajili ya malisho ya mifugo	Upotevu wa kudumu	Inamilikiwa kijamii	<ul style="list-style-type: none"> • Malipo ya fedha kwa thamani ya ardhi inayochukuliwa kwa misingi ya kudumu kulingana na viwango vya soko na fedha zilizopwa kwa jamii ya wafugaji (chombo kinachoteuliwa na jumuiya) au kama ardhi ya kijiji kwa Baraza la Kijiji); • Posho zingine ikibidi; na • Njia haijawekewa uzio

Athari	Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki	
	H 5 Ardhi inayotumiwa kwa malengo ya kijamii, hususani malisho ya mifugo ya pamoja	Kutofikika kwa muda	Umiliki wa jumuiya	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada wa mradi katika kuhakikisha ufikiaji au mipangilio mbadala wakati wa kipindi cha ujenzi; na • Njia haijawekewa uzio.
	H 6 barabara, njia, mifereji ya maji, na nguzo za umeme	Upotevu wa kudumu wa miundombinu	Serikali ya Wilaya na Serikali za Mitaa, jumuiya, au ushirika.	<ul style="list-style-type: none"> • Ujenzi wa barabara katika jamii kwa viwango vya kitaifa vya usalama barabarani ikiwa ni pamoja na mifereji ya maji na vivuko salama ikibidi; • Uchepushaji wa huduma na miundombinu kulingana na viwango vya kitaifa; • Ujenzi wa barabara ili kufikia maeneo mapya ambapo hakuna barabara kufikia maeneo hayo; na • Kuchepusha njia kwenye miundombinu ya mradi kulingana na tathmini ya kutofikika.
Miti na Mazao	I 1 Upotevu wa mazao ya msimu / mbegu zilizopandwa baada ya kuvuna	Upotevu wa kudumu au kizuizi cha ufikiaji	Mmiliki kisheria wa Ardhi na Mmiliki wa Mazao au Miti yenye Thamani ya Kiuchumi	<ul style="list-style-type: none"> • Hakuna fidia ikiwa mazao ya msimu huvunwa kabla ya kuhamishwa; • Ikiwa hapo juu haiwezi kufikiwa, basi Viwango vinavyoidhinishwa na Ofisi ya Mtathmini Mkuu vinatumika; • Ikiwa viwango vya sasa haviendani na thamani ya sasa ya mazao yatathminiwa kwa kutumia njia ya mapato. • Kushiriki katika programu za kuboresha kipato; • Posho ya usumbufu; na • Posho zingine ikibidi.
	I 2 Upotevu wa kudumu wa mazao (ya mwaka)	Upotevu wa kudumu au kizuizi cha ufikiaji	Mmiliki wa Mazao au Miti yenye Thamani ya Kiuchumi	Kama namba 1 hapo juu.
	I 3 Upotevu wa mazao – wa msimu na wa kudumu	Upotevu wa kudumu au kizuizi cha ufikiaji	Mkulima mpangaji	<ul style="list-style-type: none"> • Mchakato sawa na I 1 na I 2 hapo juu isipokuwa thamani ya sasa ya mazao, kwa kutumia Njia ya Mapato, imepunguzwa kwa kuzingatia kiasi cha fidia ambacho mmiliki wa ardhi anadaiwa na mpangaji (ikibidi); • Msaada wa kutafuta ardhi mpya inayofaa kwa kilimo ikibidi; • Kushiriki katika program za kuboresha kipato; • Posho ya usumbufu; na • Posho zingine ikibidi.

	I 4 Upotevu wa miti ya matunda yenye thamani ya kiuchumi ikiwa ni pamoja na miti ya matunda na miti	Upotevu wa kudumu au kizuizi cha ufikiaji	Mmiliki wa miti	<ul style="list-style-type: none"> • Wamiliki wa miti yenye thamani ya kiuchumi ambayo itapotea watapata fidia ya fedha kwa ajili ya miti kulingana na tathmini itakayofanywa na Mtathmini aliyesajiliwa na kuidhinishwa na Mtathmini Mkuu wa Serikali; • Kushiriki katika program za kuboresha kipato; • Posho ya usumbufu kulingana na thamani ya miti; na • Posho zingine ikibidi.
--	---	---	-----------------	---

Athari		Matokeo	Watu wanaostahili	Stahiki
	I 5 Upotevu wa miti ya mbao yenye thamani ya kiuchumi	Upotevu wa kudumu au kizuizi cha upatikanaji	Mmiliki na mtumiaji wa miti	<ul style="list-style-type: none"> • Mchakato sawa na 4; • Posho ya usumbufu kulingana na thamani ya miti; na • Posho zingine ikibidi
	I 6 Upotevu wa miti ya matunda au mbao	Upotevu wa kudumu au kizuizi cha upatikanaji	Umiliki wa pamoja / Kijiji	Kama 4 hata hivyo fidia kulipwa kwa Mamlaka ya Kijiji
	I 7 Upotevu wa rasimali za kilimo	Upotevu wa kudumu wa upatikanaji	Mmiliki asiye rasmi wa wa aina zote za mazao na miti	<ul style="list-style-type: none"> • Mchakato kama vipengele vya hapo juu. Yanafanyiwa kazi moja baada ya jingine ili kuhakikisha kuwa PAP haziwi katika hali mbaya zaidi kutokana na Mradi kuhamisha makazi. • Mradi unaweza, ambapo watu wasio wamiliki rasmi wako katika mazingira, hutoa ardhi ya kilimo mbadala pamoja na hati miliki – kulingana na maombi
Rasilimali za Kiutamaduni	J 1 Upotevu mkubwa wa rasilimali za kiutamaduni au shughuli zinazosababisha uchukuaji wa ardhi au kushindwa kufikika. Hizi zinaweza kuwa mali za kielimu, kidini au burudani	Kudumu	Kundi la kiutamaduni au jumuiya iliyoathiriwa na upotevu	<ul style="list-style-type: none"> • Programu ya maendeleo iliyoandaliwa ili kutoa mbadala kama ilivyokubaliana na kikundi kilichoathirika au jamii.
	J 2 Makaburi	Kudumu	Mtu binafsi au makundi yanayodai kaburi	<ul style="list-style-type: none"> • Wafanyakazi wa Afya ya Wilaya au Manispaa wanasimamia uhamishwaji wa makaburi kulimhana na mahitaji ya kiafya; • Kuhamishwa au kufungwa kwa makaburi kwa kushauriana na mwombaji au mwakilishi wa waombaji; na • Mradi utatoa viwango vya fidia kwa makaburi kulingana na maoni ya Mtathmini aliyesajiliwa (kwa kuzingatia gharama za ujenzi, aina ya vifaa, gharama za kuchimba, gharama za mazishi mapya) na mwongozo wa Mtathmini Mkuu wa Serikali kuhusu viwango vya kitaifa vinavyowekwa kwa aina za makaburi.

Makundi ya watu walio katika mazingira magumu	K 1 Mpango wa ziada wa msaada wa kijamii kwa watu walio katika mazingira magumu wenye haki ya kupata stahiki yoyote hapo juu	Upotevu wa kudumu au wa muda	Watu binafsi au makundi ambayo yanaweza kuathiriwa na uhamishaji. Hii inaweza kujumuisha wazee, walemavu au wale wanaosumbuliwa aina tofauti za umaskini.	<ul style="list-style-type: none"> • Msaada uliopangwa kama tathmini ya maombi moja baada ya jingine ili kuhakikisha kwamba watu walio na mazingira magumu wanapata fidia na ulinzi kulingana na masharti ya RAP; • Msaada wa kisheria, msaada wa kifedha na usaidizi wa vitendo; na • Kushiriki katika program za kuboresha kipato.
Kipindi cha mpito kifedha	L 1 Fedha zisizotarajiwa	kaya kutokuwa na uwezo wa kusimamia fedha za ghafla na matumizi ya fedha kwa vitu vingine ambavyo sio lengo	Watu wote wanapata fidia ya kifedha iliyobainishwa kupitia sensa ya mwisho	<ul style="list-style-type: none"> • Mafunzo ya usimamizi wa fedha yatatolewa; na • Msaada wa kufungua akaunti za benki.